

תנאים לקידום של הטוב המשותף

חמש שנות חשיבה ועשייה - סיכום ביניים

עינב צברי, ד"ר אילון שורץ, ד"ר גלי סמבירא

"זו איננה ברית בין קצוות החברה,
אלא בניית עמוד שדרה בין אלה
שמכילים להכיל את הקבוצות
האחרות בחברה, מבלי לוותר
על עולם המשמעות שלהם".

מ כון שחרית הוקם על מנת לסלול דרך לעתיד של החברה והפוליטיקה בישראל, דרך שמחברת ולא מפלגת, מתוך אחריות לבנייה של עתיד משותף.

מתוך חשיבה ועשייה בשנים הראשונות של המכון, נרקמה תפיסת עולם אותה אנו מכנים "טוב משותף". זו אינה תורה מלאה וסדורה אך ניתן לזהות קווי פעולה משותפים במרחבי העשייה של המכון; תובנות שחוזרות במגוון שדות הפעולה ומפתחות "ארגז כלים" מחשבתי ומעשי, שנותן יכולת מעשית להוביל דרך חדשה וחיבור מחדש בין חלקי החברה - חזקים וחלשים, מרכז ופריפריה, חרדים, דתיים, מסורתיים וחילוניים, יהודים וערבים ועוד. ראינו את זה קורה מול העיניים שוב ושוב, ברבדים שונים ומגוונים, וזה נותן תקווה גדולה לעתיד אפשרי.

החברה בישראל מאופיינת בשוני ומגוון עמוק בין הקבוצות השונות. שוני זה בא לידי ביטוי במחלוקות פוליטיות ציבוריות סוערות, כמו חלוקת משאבים לקהילות השונות, הסדרי דת במרחב הציבורי המשותף, מדיניות שלום ובטחון ראויה ועוד. המחלוקות הפוליטיות מגלמות חלוקה ערכית עמוקה יותר - תפיסות שונות לגבי הורות, חינוך, מקומם של יהודים ושאינם יהודים במדינה והחיים עצמם. תפיסה של טוב משותף מציעה כלים ופתרונות שמאפשרים חיבור בין העולמות השונים, עשייה משותפת והכרעות בסוגיות פוליטיות. בנייה של תפיסה ערכית-חברתית משתפת ודינאמית, רוקמת אלטרנטיבה ליצירת שינוי תודעתי, חברתי ואף פוליטי במדינה.

תנאים לטוב המשותף - מבוססים על תמות מרכזיות שעלו בראיונות עומק עם אנשי שחרית השונים:

1. "מגוון עמוק" - עולמות משמעות שונים שלעתים מתנגשים עם תפיסות שונות לגבי הטוב בחיים כמצב נתון של החברה הישראלית.

2. תרבות כנכס - רק במצב שכל זהות מרגישה מוגנת ומוערכת בפסיפס הישראלי ניתן לצפות מכל השותפים להעריך גם את עולמות המשמעות של אחרים.

3. חתירה לטוב משותף - המושג "טוב" כמושג מפתח. מעבר לדיון של צדק וזכויות, חתירה לחיבור מהמקום העמוק של תפיסות עולם שונות.

4. יחסים: "פוליטיקה של יחסים" מייצרת מערכת יחסים אנושית משמעותית לצד מחלוקות אידיאולוגיות ומבססת יחסי אמון.

5. מלמטה למעלה: מכיוון שטוב משותף מבוסס יחסים ולא אידיאולוגיות טהרניות, התהליך הוא תהליך של "מטה למעלה". ארגון קהילתי המחבר בין אנשים מעולמות שונים ברמה המקומית מהווה בסיס לחשיבה ועשייה של טוב משותף.

6. מחויבות לתהליך: תנאי הכרחי להצלחת השותפות בהינתן אי הסכמות, עקרונות מתנגשים, צרכים אחרים ועולמות משמעות מנוגדים.

7. דמוקרטיה של טוב משותף - ייצוג מגוון הקבוצות ועולם המשמעות שלהם (לא דיון בין שותפים ליברלים שרק מגיעים מרקע תרבותי ודתי שונה); דיון בין שווים - כבוד מתוך אי הסכמה עמוק.

8. מ"דמוקרטיה של טוב משותף" ל"פוליטיקה של טוב משותף": המפגש והעשייה המשותפת תורגמו לתוצרים והסדרים פוליטיים שישקפו סדר עדיפויות שמגלם את הפנמת עולמות המשמעות השונים, ומבוסס עולם ערכי של שותפות בין הקהילות שמרכיבות את החברה.

9. פתרונות מעמיקים ולא מתוך פשרה: מפגש עמוק של הצדדים ו"תפיסת הטוב" שלהם, בניגוד לפשרה, או משחק סכום אפס.

10. מימד תהליכי-דינמי: מדידה דינמית של תוצרי התהליך, תוך הבנה שצרכים ועמדות יכולים להשתנות -הכרעה פוליטית תלוית זמן, הרכב, ונסיבות - מצב דינמי בשינוי מתמיד.

11. מבנים ארגוניים בחברה האזרחית ובפוליטיקה:

מבנים דמוקרטיים ופוליטיים, מעבר להצבעה בקלפי, אשר ישקפו ויעודדו דמוקרטיה ופוליטיקה של טוב משותף, תוך ביסוסה של תפיסת אזרחות פעילה ופוליטיקה משתפת.

12. אופטימיות מושרשת - שינוי חברתי דורש אמונה באדם ואמונה בחברה. אופטימיות זהירה כשהתנאים מאפשרים לבנות חברה ביחד. על זה מבוססת הדמוקרטיה.

העולם הערכי של טוב משותף טמון בתוך המפגש המכבד והאמפטי בין אנשים. הצעות למדיניות יהיו אז מבוססות על רעיון העומק של הדמוקרטיה - אפשרות של עולמות שונים להתחבר ולבנות עתיד משותף מושרש בתפיסת שותפות וכך גם הפשרות הנדרשות לחיות ביחד. (ראו המאמר "דמוקרטיה של טוב משותף")

ב

משך שש השנים האחרונות, מקדם מכון שחרית סדר יום של טוב משותף. פעולתו של המכון הינה חלק מסדר יום רחב יותר החותר ליצירת שותפות חברתית חדשה ובניית מחנה משותף בין כל חלקי החברה הישראלית על ידי שבירת הדיכוטומיות בין ימין ושמאל, יהודים וערבים, דתיים וחילוניים ועוד ועוד.

שלושת אפיקי פעולה מרכזיים של המכון:

- **תשתית רעיונית** - ייצור ידע אקדמי וציבורי, במסגרת גיבושה של פרדיגמת ידע חדשה סביב גישת ה"טוב משותף".
- **מנהיגות רב תרבותית** - פיתוח מנהיגות חברתית ופוליטית בין ובתוך הקהילות השונות בישראל במישור המקומי והארצי. לדוג': "120" - עתודה פוליטית רב תרבותית לשותפות חברתית חדשה, "סחריה" - התארגנות שמטרתה לייצר שיח פנימי בחברה הערבית אודות ה"טוב המשותף", "משבטיות לסולידריות" - התארגנות שמטרתה לייצר שיח פנימי בציונות הדתית אודות ה"טוב המשותף".
- **מקומי קהילתי** - מודל המייצר שיתוף פעולה בין תושבים מקבוצות שונות הפועלים יחד למען שינוי חברתי-פוליטי במקום מגוריהם.

המסמך מבוסס על שלשה עשר ראיונות פתוחים חצי מובנים עם אנשים מרכזיים מקשת הפעילות של "שחרית", שבוצעו החל מחודש אפריל 2017 ועד לחודש ספטמבר 2017. מובאים בו עיקרי דבריהם, רעיונותיהם ותובנותיהם על עשייה ושיח של טוב משותף. מטרתו הינה לאגד את הידע הרב העולה מעשייתם של אנשי שחרית השונים ולתרגמו ל"מורה דרך" ו"ארגז כלים" מחשבתי ראשוני. המסמך מהווה בסיס השראתי אך פרגמטי למחשבה, עשייה ושינוי, שיאפשר לזהות ולקדם שותפויות ברוח הטוב המשותף. הוא מאגד את משמעויותיה השונות של התפיסה, מחדד את ההבחנות מול תפיסות הקיימות, ולבסוף מציע תנאים ליישומה של שותפות חברתית חדשה.

ט

וב משותף הינו אמצעי ליצירת שינוי חברתי פוליטי: הוא מציע דרך מחשבה ופעולה לחיבור בין יחידים וקבוצות, באמצעות בנייה של תפיסה ערכית-חברתית משותפת עבור המגזרים השונים בחברה הישראלית. תפיסה זו מבקשת להשפיע על הסדר החברתי-פוליטי בישראל יישומה של תפיסת הטוב המשותף מצריך שותפים אשר מוכנים להכיל ולכבד את האמונות והצרכים של יחידים, קבוצות ו"צדדים" שונים סביב שולחן הדיונים בהינתן שוני עמוק ומגוון חברתי. זו אינה ברית בין קצוות החברה, אלה בניית עמוד שדרה בין אלה שמוכנים להכיל את הקבוצות האחרות בחברה, מבלי לוותר על עולם המשמעות שלהם. לפי סקרים ששחרית ערכה בחברה החרדית, המזרחית, הערבית ונוספים, אנו מזהים כשליש עד מחצית של כל קהילה, שמוכנה להושיט יד כלפי אחרים.

תנאים לקיום הטוב המשותף

מבוסס על תמות מרכזיות שחזרו על עצמם בראיונות עומק עם אנשים משדות העבודה השונים של שחרית:

1. "מגוון עמוק" - עולמות משמעות שונים ולעתים מתנגשים עם תפיסות שונות לגבי הטוב בחיים כמצב נתון של החברה הישראלית.

החברה הישראלית מבוססת על קבוצות בעלות עולמות משמעות שונים ואף מנוגדים. דתיים-חילוניים-מסורתיים-חרדים, ימין-שמאל, ערבים-יהודים, מזרחים-אתיופים-רוסים-אשכנזים ועוד. בהתאם לכך ערכים כגון דת, מסורת, ו"עניי עירך קודמים" המנחים את עולם המשמעות וסדר העדיפות של קבוצות מסוימות יכולים להתנגש עם ערכים כגון "חופש", "שוויון" ו"זכויות אדם", המניעים את עולם המשמעות וסדרי העדיפויות של אחרות. בסיס האתגר לייצר עתיד חברתי משותף צריך להירקם תוך הבנת משמעותו והשלכותיו של המגוון העמוק.

"המושג מגוון עמוק משקף תופעה גלובלית המוכרת לנו היטב בישראל. דמוקרטיה ליברלית בעולם כיום מתמודדת עם מציאות בה קבוצות שונות המחזיקות בהצדקות ובמקורות סמכות שונים בתכלית לסדר החברתי, חולקות מרחב פוליטי משותף. השאלה כיצד לחיות עם מי ששונה מאתנו באופן עמוק היא אולי השאלה הפוליטית הבוערת ביותר של זמננו. בישראל אנו עדים לעוצמת המאבק הציבורי סביב סוגיות כגון מצעד הגאווה, השתלבות חרדים באקדמיה, תפילת נשים, נישואים בין יהודיות וערבים, מעמדו של בית משפט עליון, גבולות הסמכות של רבנים", ועוד.

אנחנו נמצאים במצב שיש לנו חזונות מתחרים לגבי הסדר העולמי הגלובלי אבל הם באים לידי ביטוי גם בהקשרים מקומיים, שבעצם קבוצות שונות שמחזיקות בהצדקות שונות לסדר החברתי והפוליטי, חולקות מרחב פוליטי משותף במה שנקרא אתגר ה"מגוון העמוק"... רב תרבותיות במונח הליברלי הרזה היא דבר הרבה פחות מאתגר במצב של Deep diversity" - ניסים מזרחי

2. תרבות כנכס - רק מצב שכל זהות מרגישה מוגנת ומוערכת בפסיפס הישראלי ניתן לצפות מכולם להעריך גם עולמות משמעות של אחרים. אין צורך לקבל את הקביעות הערכיות של כל חברה, אבל הביקורת לעולם לא יכולה להיות על זהות כולה ועולם המשמעות של המזדהים עימה. ביקורת מבפנים תשמע רק מאנשים שמחויבים לאותה זהות וקהילה. חרדים בהמוניהם לא יהפכו להיות ליברלים, כך גם חילונים לדתיים, ויהודים-ציונים לכאלו המוותרים על הזהות היהודית של

המדינה או ערבים על הדרישה להיות שווים עם הכבוד הראוי להם. מצב שבו זהות מרגישה נרדפת ולא מכובדת הוא מצב שמקשה על טובת כולם. מצב שבו מבקרים את הזהות מחוץ לה, עלולה להיות אבן נגף מרכזית.

"טוב משותף זה כשכולנו יכולים להתייחס לשונות כמאפיין ייחודי. מדינה מיוחדת שנהנית מעושר תרבותי, מעושר של אוכלוסיות שונות ומגוונות וצריך לכבד להעשיר ולהינות מזה. להפוך את זה למשאב, לכבד ולהכיר. שלל תרבויות, שלל קבוצות, זה לא קורה בכל מקום בעולם הפסיפס הזה וכשאני מדברת על טוב משותף זה להעריך את המגוון והעושר ולמנף את זה... שחרית מביאה דברים שאמורים להיות מובנים מאליהם אבל הם לא ושחרית מביאה אותם." זינב אבו סויד

"אני לא מפחד מזה שכל אחד מאתנו מדבר בצורה שונה על טוב משותף, זה הייחודיות שלנו. טוב משותף לא אומר שאני מבטל את עצמי, את הזהות שלי, התרבות שלי והאישיות שלי, אחד הדברים החשובים בשחרית שאתה חייב להיות חלק מהתרבות שלך, מהזהות שלך להישאר מה שאתה. אם אתה תיפתח או תיחשף למשהו אחר שזה לא יבוא על חשבון האישיות שלך... אין טוב משותף בלי להיות גאה במה שאתה, כדי למצוא טוב משותף חייבים למצוא אנשים שהזהות האישית, התרבותית והקהילתית שלהם חזקה מאוד ומה שהם לוקחים מטוב משותף, זה מה שמחזק גם את האישיות והתרבות שלהם וכאשר עושים את זה מקבלים טוב משותף שהוא טוב לכולם." - נזיר מג'לי

"לא לבטל את הזהות של אחד הצדדים, ולא להניח שאף אחד צריך לוותר על הזהות ועל הצרכים של עצמו, או תרבות או אורח חיים." - עינת לוי

"אל תהיה כמוני, אל תנמך חומות, תוריד את החומות טיפה כדי לראות מי יושב מהצד השני של החומה... ביום שכל קהילה תרגיש בטוחה במקום שלה יהיה טוב משותף. החילונים מרגישים שהעיר מתחרדת, החרדים מרגישים שהעיר הולכת למקום של ה' ישמור, אם לכל קהילה יהיה את הביטחון שלה זה יעבוד.... המדיניות של הפרד ומשול קלאסי לא נותנת את הביטחון הזה." - ניר זוארץ

"לא מעט קבוצות חיות בתחושות איום על המקום שלהן... אנחנו לא ארצות הברית, אי אפשר לטשטש לאומיות,

אל מול עולם המשמעות של האחר. השימוש במושג טוב אינו סמנטי, הוא מבקש להבין את העבר, כמו גם את השוני הערכי, פוליטי, דתי וחברתי בין קבוצות אך לנוע לחיבור משותף של אלה. חיבור המאפשר הבנה עמוקה של עולמות משמעות ומייצר מכנה משותף מורכב מספיק כדי להכיל את המגוון העמוק ולבנות בהתאם אליו את ה"דבק" החברתי, את ה"משותף". שיח הזכויות הנגזר אף הוא מתפיסה זו, מייצר מצב בו "שחקנים" במרחב החברתי פוליטי צריכים "לעמוד על המשמר מכל הצדדים" בכל רגע נתון. מצב זה איננו מאפשר תהליך דינמי מורכב המבוסס על היכרות מעמיקה בין עולמות משמעות שונים ותפיסות שונות של טוב, אלא דינאמיקה של משחק סכום אפס. תפיסה זו מבקשת לייצר מחשבה המעודדת לקיחת אחריות חברתית משותפת, לכן שינוי משמעותו לקיחת אחריות ו"חובות" ולא רק "דרישת זכויות".

"עודף שיח שלוקח למקומות של זכויות ובא למקומות של מגיע לנו הוא לא בריא להבנתו." - גבי כהן

"זה לא שמחר בבוקר אתה רוצה לעבור לעולם שהוא לא ליברלי ואין בו חריות או את כל ההישגים שהליברליזם הביא, אבל שיח של טוב משותף בא מתוך שיח כזה דבר טוב ושהוא זה שצריך לעמוד במרכז של הפוליטיקה ולא מתוך שיח על צדק. השיח על הטוב בא ומכיר בזה שבחברות שונות ומגוונות מבחינה אתנית, תרבותית, אז יש תפיסות שונות של טוב, קודם כל צריך להכיר בזה ושנית צריך שכל אחד מהצד שלו יהיה אמפתי כלפי תפיסות שונות של טוב, ואחר כך בעצם לחשוב איך חיים יחד. איך תפיסות הטוב השונות האלה מצליחות להתקיים יחד, לצד פיתוח פרטיקולארי של כל אחת מהתפיסות לייצר מרחב משותף וחיים משותפים..."

"כולם מדברים על צדק אף אחד לא מדבר על טוב" - הכרה שיש טובים זה הכרה בזה שיש מרחבים ציבוריים שונים." - עופר סיטבון

"...אם רוצים להעמיק או להעלות רמה מעבר ל"התחשבות ומה מגיע לכל קבוצה", צריך להגיע למצב שאני מבין מה הצד השני צריך ולמה. אני מבין את עולם המשמעות שלו ומה זה טוב בשבילו. למשל גם אם תחבורה ציבורית בשבת הכרחית עבורי, עלי לנסות ולהבין מה עומד בבסיסה של ההתנגדות החרדית לכך. במקום "משחק סכום אפס" עלינו לחשוב יחד על פתרון, שיבטא לקיחת אחריות לצד שמירה על

זהויות, תרבויות, חברה ישראלית לא יכולה להתעלם מזהות וערכים. שאלת הבית החרדי, גברים נשים, לימוד תורה - אלה שאלות שהן מרכיבות את הזהות החרדית." - גבי כהן

"טוב משותף זה לקחת אחריות על הקבוצה שלי, על מתי היא טועה, או על מתי היא לא מדייקת... טוב משותף זה להגיד אני לא עומדת עם הקבוצה שלי, זה חצה איזשהו קו אדום ואני לא מוכנה לשתף פעולה עם זה." - גילי רעי

"ההבנה של כל שחקן שהוא חייב להכיר ולקבל את קיומו של השחקן השני, זאת אומרת שהחילוני מבין שיש חרדים, שישארו חרדים, שזאת תפיסת עולמם, זהותם ולא שהם צריכים לעבור תיקון, או להשתנות. שהם קיימים כפי שהם." - יעל גידיניאן

"להכיר בצורך לראות את האדם כמו שהוא, לצורך העניין חרדים שרוצים מערכת חינוך משלהם, היום אני מבינה את זה, יכולה להגיד יש לכל קהילה יש צרכים שלה וזה בסדר, צריך לראות את הצרכים של כולם. כמו שלי חשוב שלילד שלי יהיו ערכים שחשובים לי כך אני יכולה להבין את המקום החרדי. אני רוצה להבין, לדעת, מה באמת חשוב לצד האחר, להכיר את האנשים, נכיר, נבין אותם, נראה מי הם, מה חשוב להם, למה זה חשוב להם." - אפרת דוד

"ערבות הדדית נבנית על אמון ואמון נבנה על שקיפות והפוטנציאל העיקרי טמון ברמה המקומית, כי אם אני רוצה להביא את המקום החילוני חרדי להיפגש ממקום של טוב משותף אני צריך ליצור מרחב בטוח עבורם ואני עושה זאת באמצעות הגנה עליהם במישור הפוליטי." - הרב אהרון לייבוביץ

3. חתירה לטוב משותף - המושג "טוב" כמושג מפתח. מעבר לדיון של צדק וזכויות, חתירה לחיבור מיסודות תפיסות העולם השונות. המושגים "צדק" ו"זכויות" מהווים נדבך מרכזי בניסיון הליברלי ו\או ביקורתי לתיקון עוללות, אי שוויון וחוסר צדק היסטורי. הם נתפסים כמושגים הנגזרים האחד מן השני, על מנת לייצר צדק ולתקן עוללות עבר יש להעניק זכויות. גישת הטוב המשותף גורסת כי על מנת לייצר תיקון חברתי בר קיימא יש למסגר את המחשבה על אלה באמצעות חשיבה על "טוב" ולא על צדק" ועל חובות במקביל לזכויות". שיח אודות "צדק חברתי" מייצר תפיסה דלה מדי ופרוצדוראלית, שלא מאפשרת תיקון חברתי מעמיק

זהותי וצרכי "... - יניב קקון

"טוב משותף זאת תפיסה שמכירה בזכות וברצון לחיות כל תרבות. תפיסה שיש משהו שמחזיק ומחבר אותנו, שאנחנו לא סתם קהילות שחיות אחת ליד השנייה, שיש בינינו הרבה משותף. אין זה רצון להתיר זהויות חלילה אלא, ניסיון לייצר אתוס משותף מבלי לבטל ולוותר על הזהות והתרבות." - יעל גידיניאן

4. יחסים: "פוליטיקה של יחסים" מייצרת מערכת יחסים אנושית משמעותית לצד מחלוקות אידיאולוגיות ומבססת יחסי אמון. כדי לייצר שותפות שמצליחה לראות מעבר לאינטרסים וחילוקי דעות צריכים יש לבנות מערכת יחסים אישית, כנה ואמיתית בין השותפים. מערכת יחסים מעין זאת תאפשר לצאת מ"משחק סכום האפס" בתוכו מתנהלת לא פעם הפוליטיקה הישראלית ולראות את האנשים ועולמות המשמעות מאחורי השוני והמחלוקות. מערכת היחסים האישית והאנושית לא פחות מזו הפוליטית יכולה להוות מנוע לתיקון חברתי וליצירת הסכמות ראשוניות שיהוו בסיס לשיתופי פעולה בין קבוצות המצויות במחלוקת.

"לא משנה כמה שוני פוליטי, תרבותי ודתי יהיה בין תושבים בשכונה, בסוף היחסים האישיים מנצחים! ביחסים האישיים קורה הקסם הזה של הבנה עמוקה אחד את השני, נקודת התחלה זו מתפתחת לעבודה משותפת סביב מגוון נושאים, ולשיתופי פעולה וחברויות. בארגון הקהילתי אנשים שונים מקבוצות שונות עוברים יחד כברת דרך של שנה וחצי שבמהלכה נבנים אמון, ערבות הדדית, סולידריות אמיתית שיכולה להיווצר רק בארגון הקהילתי." - ניר זוארץ

5. מלמטה למעלה: מכיוון שטוב משותף מבוסס יחסים ולא אידיאולוגיות, התהליך הוא תהליך של "מטה למעלה". ארגון קהילתי המחבר בין אנשים מעולמות שונים ברמה המקומית מהווה בסיס לחשיבה ועשייה של טוב משותף. גישת הטוב המשותף מבוססת על הבנת החשיבות והפוטנציאל הטמון בשלטון המקומי ובעשייה מקומית. הגישה רואה בתהליכי "bottom up", בסיס להבנה מעמיקה של צרכי הציבור, הקהילה והחברה. בהתאם לכך מציעה גישת הטוב המשותף שתהליכים המבוססים על הבנת השטח ועשייה מקומית יטוו את הדרך ויכתבו מדיניות המבוססת על היכרות עם צרכים העולים מן השטח.

"מדיניות ארצית רחבה הנקבעת מ"למעלה" אינה מודעת למורכבויות ולשוני הקיימים בשטח והמשתנים באופן תדיר במרחב נתון." - יניב קקון

"צריך לנגוע ב"חיים עצמם" ביומיום, בדברים שמפריעים בחיי היום יום שנוגעים לי בחיי היום יום, הבור שליד הבית שלי, המעבר חציה, הגן ילדים, הצהרונים" - אפרת דוד

"העשייה שלנו מזינה את הרעיונות, את התיאוריה-תיאוריה ללא עשייה רחוקה ומנוכרת ובפרקטיקה מתברר שאתה מוצא הרבה בעיות משותפות... כשדיברו על זקנה במסדרונות בבית חולים ללא חדר אז היו הרבה זקנות וזקנים גם יהודים וגם ערבים ותראי את הסולידריות ביניהם זה מדהים, כאשר חולה קורא לעזרה לא משנה מי איתו בחדר מאיזה קבוצה הוא - הם ביחד, שותפים באותו סבל, סולידריות בלי החלטת ממשלה, בלי חוקים בכנסת, אנחנו עושים את זה בגלל שאנחנו בני אדם, מפגשים אלה הם עוצמה אדירה וסולידריות כזאת אפשר לקחת ולהרחיב למקומות אחרים, למרחבים אחרים." - נזיר מג'לי

"אני חושב שטוב משותף יתחיל רק מלמטה, הקסם קורא כאשר אנשים נפגשים בשכונה, רוצים להכיר אחד את השני... אם זה יכול להצליח בשכונה- זה יכול להצליח בעיר וגם ברמה הארצית... בגדול טוב משותף זה רק מלמטה." - ניר זוארץ

6. מחויבות: תנאי הכרחי להצלחת השותפות בהינתן אי הסכמות, עקרונות מתנגשים, צרכים אחרים ועולמות משמעות מנוגדים. בלי מחויבות אחד לשני, לא ניתן להתגבר על הפערים בתפיסות עולם.

"אנשים שיהיו מוכנים לצאת לדרך למסע, להבין שזה תהליך, לשבת לדבר לעשות הכול להיות מבפנים. מחויבות של נציגים מהקבוצות השונות לעשות דרך ולהכיר באמת ולא לדבר בסיסמאות אלא באמת להתעסק במקומות הכואבים. בדברים הכואבים, במקומות שיש לנו אי הסכמות והן דרמטיות." - אפרת דוד

"תפיסת טוב משותף מבוססת על היכרות אישית מעמיקה בין שחקנים מעולמות תוכן שונים, המייצרת מערכת יחסים אנושית לצד זו הפוליטית. דינאמיקה כזו מאפשרת לקבוצה להתגבר ומהווה בסיס ליחסי אמון ומחויבות הדדית ארוכה

טווח, שיהוו בסיס יציב גם בעת קשיים ומחלוקות." –
יניב קקון

7. דמוקרטיה של טוב משותף ויחסי כח – ייצוג מגוון
הקבוצות ועולמות המשמעות שלהם (ולא דיון בין שותפים
ליברלים שרק מגיעים מרקע תרבותי ודתי שונה); דיון בין
שווים - כבוד מתוך אי הסכמה.
דמוקרטיה של טוב משותף מזמינה את העולמות השונים
של החברה בישראל להיות שותפים מלאים בבניית חברה
משותפת. היא מכירה בזה שיש קבוצות שונות בחברה, חלקם
לא ליברליות, והם ועולמם יהיו חלק בבניית עיצוב המקום,
תוך שמירה על זכויות בסיסיות לכל אזרח. היא מחזקת
במיוחד קבוצות חלשות שאין להם מקום בשולחן – במיוחד
הפריפריה הכלכלית והתרבותית.

"התפקיד שלי זה לדאוג שגם החלשים יהיו בלופ, למשל
בירושלים ה"יותר" חילונים, אשכנזים או מזרחים, מי שלא
מעורים בקהילה בדרך כלל, אני הכי מקפיד שהם יהיו בלופ
מבחינתי הם הכי חשובים והצורך שלהם בארגון הקהילתי
הוא הכי חזק. הם גם הכי פחות מתנגדים לחיבור בין
מגזרים....בשטח זה ברור שיש יותר חזקים ויותר חלשים
ואני אומר בכנות, עם הקהילות חזקות יותר קשה... צריך
להתחיל משכונות כמו גילה, שהן מעורבות ושאינן כוח לאף
קבוצה ממש על חשבון האחרת (יחסית) ולהתקדם..." –
ניר זוארץ

"הדבר הבסיסי זה שאנחנו רוצים משהו שיכול לקדם את
החיים שלנו. שהוא חשוב עבור כולם וזה תנאי לא פשוט כי
הרבה פעמים יש קבוצות יותר חזקות שיכולות לדאוג לעצמן
בגלל המבנים הפוליטיים החברתיים וההבנה הזאת שזה
חשוב ואני יכול לדאוג לעצמי אבל גם לאחר, זה לא משהו
מובן לכולם. ברגע שמבינים שזה יכול לעשות חיים יותר
טובים לכולנו זה מכפיל כוח משמעותי" – אפרת דוד

"ייצוג לכל קבוצות הזהות והאינטרס הרלוונטיות לעיסוק
בסוגיה נתונה, בהינתן מגוון עמוק ופערים ביחסי כוחות.
שותפות של טוב משותף חייבת להיות מודעת למיקומים,
נקודות מבט, וקבוצות סביב שולחן הדיונים ולעשות ככל
הניתן על מנת להביא צדדים שונים לשולחן הדיונים.
שותפות כזאת צריכה לאמץ ולמנף את השוני והמגוון, להכיר
בחשיבותם ו"לא לדבר בסיסמאות" – זינב אבו סוויד

"בעיקר בנייה משותפת על ידי ייצוג מגוון מהרגע הראשון.
מההתחלה היא שותפות, לא שמישהי עשתה משהו ואז
הם משתפים אותך, שמההתחלה זה שותפות, אני לא רוצה
שיעשו לי "ריצ אאוט", זה צריך להיות מההתחלה שותפות,
לא שיש משהו קיים והם מחפשים לגוון, מראש בונים את
האג'נדה והאידיאולוגיה. ברגע שזה מהבסיס נבנה ביחד אז
זה יוצר יותר הסכמה." – יעל גידיניאן

"האם נציגים/מנהיגים של כל הקהילות הרלוונטיות הם
שותפים לפתרון המוצע?" – עינת לוי

**8. מ"דמוקרטיה של טוב משותף" ל"פוליטיקה של טוב
משותף":** עשייה משותפת שתורגם לתוצרים והסדרים
פוליטיים שישקפו סדר עדיפויות שמגלם הפנמת עולמות
המשמעות השונים, ומבוסס על עולם ערכי של שותפות בין
הקהילות שמרכיבות את החברה.

"טוב משותף מבקש לייצר חיבורים פוליטיים מורכבים גם
בהינתן הבדלים מהותיים פוליטיים, כלכליים ומוסדיים בין
קבוצות. התוצרים והפתרונות של גישה ה"טוב משותף"
חייבים לשקף סדר עדיפויות חדש המכיל את כלל הצדדים....
הגיגיון והקהילות השונים אינם יכולים להישאר נחלתו של
התהליך, שיוני פוליטי אמיתי יגיע רק אם אלה יתורגמו
לתוצרים והסדרים פוליטיים" – יעל גידיניאן

"מי נאבק? התבוננות, האם יש כאן בידול מגזרי מובהק? זה
קריטריון טוב לבחון האם מאבק הוא טוב משותף או לא...
האם יש בערכים של מאבק הכלה ומתינות כלפי האחר או
ערכים שמדירים סיפורים או קהלים, שפוגעים באופן מובהק
במגזר או קבוצה מסוימת." – הרב אהרון לייבוויץ

"האם הפתרון המוצע מייצר תגובת נגד של הזרמים
הבדלניים בכל אחת מהקבוצות הרלוונטיות?" – עינת לוי

9. פתרונות המבוססים על הבנה מעמיקה ולא על פשרה:
הפנמה של "תפיסת טוב", בניגוד לפשרה על בסיס שוויון.
תהליכים פוליטיים של טוב משותף מבקשים לבסס הסכמות
חברתיות בנות קיימא וחותרים ליצירתו של סדר עדיפויות
הנבנה יחד עם השותפים הרלוונטיים לדיון. הם מבוססים על
מערכות יחסים מחויבות ודינאמיות, אשר נמשכות מעבר
לאינטרסים מידיים של קבוצה נתונה ומצריכות ויתורים
הדדיים, אמון ושקיפות. פתרונות אלה מובחנים מפשרות

דברים בלתי אמצעיים" - יניב קקון

"באמצעות כלים של ארגון קהילתי אספה תנועת "אשדודים", סביב המאבק כוח פעולה משותף ואקטיבי, רשת של אנשים בעלי זיקה לנושא הצרכים המיוחדים, הופעלו אנשים מגוונים מש"ס, מרצ ומפלגות נוספות. האנשים שהתקבצו סביב הסוגיה הזאת, יצרו אצלי מעין רגע של בהירות, רגע נדיר שמוכיח מה קורה כאשר כולנו מבינים שכולנו צריכים לקחת אחריות, שלא ניתן היה לעשות לה "הפרד ומשול". הייתה שם זעקה אמיתית של הזדהות, כולם נלחמו מלחמה של הבנות [חרדיות עם צרכים מיוחדים] הללו כאלו היו בנותיהם. מה שמרגש וחשוב במקרה הזה הוא שהאמהות, האבות, הדודות, נשארו חלק מקבוצת תושבים פעילים באשדוד שפועלת ברוח ה"טוב המשותף" למעשה עד היום". - יניב קקון

10. מימד תהליכי-דינמי: מדידה דינמית של תוצרי התהליך, תוך הבנה שצרכים ועמדות יכולים להשתנות - כל הכרעה פוליטית תלויה זמן, הרכב, ונסיבות - מצב דינמי בשינוי מתמיד. צרכים ועמדות יכולים להשתנות כתוצאה מנסיבות פוליטיות, חברתיות, מסגרת התדיינות משותפת ודרך מפגשים אנושיים בין הצדדים השונים. הגדרה ויעדים של "טוב משותף" הינם דינאמיים ונבנים יחד עם השותפים לשולחן ולעשייה. בניגוד לתפיסות עולם המוכתבות מלמעלה, טוב משותף הינה תפיסה ערכית הנבנית יחד בשיתוף כלל הצדדים.

"בנייה של שותפות ברוח של טוב משותף מאופיינת בהדרגתיות ובמדידה דינאמית ומשתנה של תוצרי התהליך, אשר שלבים מסוימים בו עשויים לשרת "טוב או "אינטרסים" משותפים או של קבוצות אחרות ולא את האינטרס הראשוני ו\או מידי, של קבוצה נתונה. "תהליך של טוב משותף מבוסס על ההבנה כי בזמנים מסוימים קבוצה נתונה תצטרך לשים את סדרי העדיפות שלה בצד, בעבור צורך חשוב ודחוף יותר של קהילה אחרת, או למען טוב משותף רחב יותר המשרת את כלל הקבוצות. בטווח הארוך התנהלות כזאת אמורה לשרת את כלל הקהילות, ולא רק אינטרס של קבוצה ספציפית." - אפרת דוד

"טוב משותף בעיניי זה לא תחנה סופית אין פה מה להגדיר. זה מגדיר יותר מרחב, תנועה, את אותו מרחב אידיאולוגי שעליו אנחנו מדברים של אינטראקציה, חשיבה וחבור

או "שותפות על בסיס אינטרסים". פשרה נתפסת כאמצעי בעל תאריך תפוגה קצר, שאינו מאפשר יצירת שיתופי פעולה לאורך זמן. מנגד "שותפות על בסיס אינטרסים" נתפסת כנקודת התחלה אפשרית בדרך לשותפות ארוכת טווח, עמוקה והדדית של טוב משותף. שותפות של אינטרסים שאינה חד פעמית עשויה להשאיר אנשים מקבוצות שונות בעלות אינטרסים שונים ואפילו מנוגדים סביב שולחן הדיונים. בנייה הדרגתית של שיתופי פעולה בין תושבים או פעילים סביב מאבק נקודתי על אינטרסים משותפים, עשויה לכונן שותפות רחבה יותר וארוכת טווח המבוססת על עקרונות של טוב משותף. הייחודיות של שותפויות מסוג זה הנשמרות לאורך זמן, טמונה ביצירתו של כוח אזרחי מגוון לא רק "על הנייר", אלא גם מבחינת משאבים משותפים פוטנציאליים. הכוחות והקשרים שעתידיים להיווצר מ"שילוב כוחות" של קבוצות שונות, גדולים לעין שיעור ממה שהיו משיגות במאבקים נפרדים.

"קודם כל אני מדברת על פוליטיקה של טוב משותף, "וויין וויין" זה מצב שבו הייתה לנו שותפות אינטרסים נגיד חברי כנסת מהימין והשמאל יש להם אינטרס משותף רגעי ושניהם מרווחים מזה ויופי, שניהם מרוצים. זה נקודתי. טוב משותף זה משהו יותר רחב, זה תפיסת עולם שמוצאת פתרונות שהם לא פשוטים בכלל ומשתנים וגמישים מנושא לנושא וזמן לזמן אבל הם טובים לכלל הקהילות שחיות במקום מסוים." - יעל גדינאן

"פשרות לא יכולות להחזיק מעמד, זה יוביל ל"פיצוץ", דרושה הבנה לעומק של האחר, של הצרכים והמקום ממנו הוא מגיע. פשרה תמיד תישאר בנוסח "אני מוותר לך אז תוותר לי", טוב משותף מבוסס על הבנה עמוקה יותר אחד את השני... טוב משותף זה לא קומבינה, זה גם לא לשבת במעגל ולחבק אנשים.... טוב משותף זה גם לא פשרה, יש פשרה של טוב משותף שזה איזשהו מסלול בדרך שאולי צריך לעבור כדי להכיר יותר." - ניר זוארץ

"אופציה נוספת לטוב משותף היא 'אחרי המעשים יטו הלבבות'. הביוב המשותף, האינטרס המשותף, המיסים ההוגנים או לא הוגנים, למה צריך לשלם מס שמירה, או למה יש עליה במס לעסקים הקטנים. כל אלה יכולות להיות סיבות למפגש בין כל ובכל המגזרים, שניתן לייצר דרכו בתהליך הדרגתי טוב משותף. המפגש הוא אמצעי ומתוכו מושגים גם

שהוא בין קבוצות ואנשים סולידריים שמתכוון להכיל ולכבד את האמונות והצרכים של כל הצדדים” - ניסים מזרחי

“עיריית תל אביב תחליט מה יהיה. בחלקים ממנה יהיה עסקים, ברים, תחבורה ציבורית וכד’ - אני לא רוצה ולא יכול למנוע מאף אחד את הבילוי שלו לשבת. בדרום תל אביב לא יהיו כי זו אוכלוסייה יותר מסורתית. טוב משותף מצריך מימד מוניציפלי.” - גבי כהן

“כטוב משותף אנחנו בונים את הטרפז, תוך כדי תנועה, יחד. בחרנו ואמרנו שכל קהל היעד שיכול להיכנס לחדר ייכנס ויחד נכתוב את ההצדקה. עכשיו אנחנו לא ממש מצליחים, למשל הניסיון ב”ריטריט” של שחרית, ניסו להסכים עכשיו על כלכלה, על נשים במרחב ציבורי בהקשר החרדי דתי, לא הצלחנו. ולמה? כי ניסנו לייצר הצדקה שהיא מפורטת מידי, היא עוד פעם מנסה להיות גדולה והוליסטית. המלאכה הזאת ממש לא פשוטה, ואנחנו רחוקים מלהיות שם. עכשיו יכול מאוד להיות שנמצא עצמינו בונים סוגים שונים של טרפזים בשלבים שונים. זאת אומרת שהראשון באמת יהיה אמורפי מדי ויכלול את הקריטריונים של טוב משותף, אבל לא איך זה מתרגם להכרעות בשטח בחיי היום יום... אחרי שנהיה בטרפז הראשון הכללי יותר נוכל אולי לבנות את הטרפז הבא ולאט לאט נגיע לטרפזים שמאפשרים הכרעות. הרעיון הוא שכותבים את זה ביחד ולא כתבנו את זה מראש. תפיסות ליברליות נכתבות מראש, אנשים שכתבו אותן נכנסים לחדר. מי שלא כתב איננו חלק מהן, הם לא בונים אותו יחד. אינטרסים משותפים לא בונים טרפז. עכשיו משתפים פעולה, מחר הולכים הביתה. אינטרסים לא מייצרים ערכים משותפים... זה תהליך - מתחילים בצדדים, עד שנגיע.” - גילי רעי

11. מבנים ארגוניים בחברה האזרחית ובפוליטיקה: מבנים דמוקרטיים ופוליטיים, מעבר להצבעה בקלפי, אשר ישקפו ויעודדו דמוקרטיה ופוליטיקה של “טוב משותף”, תוך ביסוסה של תפיסת אזרחות פעילה ופוליטיקה משתפת.

“עכשיו זה סיזיפי תמיד יהיו אנשים שירצו לצבור כוח, אבל אם את מייצרת מנגנוני בקרה ומגנוני חלוקת כוח, רוטציה בתפקיד, הגבלת קדנציות. ולשלב בתוך זה מגוון עמוק, גיוון של אנשים מכל המגזרים אבל גם עם נקודת מבט, שחושבים, שאכפת להם ממגזרים אחרים” - עופר סיטבון

“אם הדבר נשאר רק רב תרבותיות או רק אינטרסים אז הוא לא יהיה טוב משותף לעולם. כי אם אינטרסים הם רק אינטרסים זה יהיה רגעי ולא ייצר מהות, תהליך רצף ואם זה יישאר רק ברב תרבותיות לנצח זה יהיה דילים. הוא מכיר אותי, מבין אותי, אני צריך, הוא יתפשר על זה כדי שאני אתפשר פעם הבאה. זה בסדר וזה לא דרך רעה לחיות את החיים אם כל הזמן עומדים על המשמר מכל הצדדים של שיח הזכויות, אבל זה לא טוב משותף. אם רוצים להעמיק או להעלות רמה אז צריך להגיע למצב שאני מבין למה הוא צריך את זה ואני מבין למה זה מפריע לו ואנחנו מדברים על איך אפשר לכונן פה חברה משותפת שלא מעלימה את שנינו ואולי אפילו אני מרוויח את מי שהוא. טוב משותף כמו זוגיות טובה - היא או הוא לא מפסידים את מי שהם כאדם, מבנינים איפה יש ממשק זהותי ואיפה יש נפרדות. אם זה יהיה רק רב תרבותי זה לא באמת יפגש, זה יהיה הסכם פשרות מתמשך, חוזה משפטי מתמשך.” - יניב קקון

12. אופטימיות מושרשת - שינוי חברתי דורש אמונה

באדם ואמונה בחברה. לא נאיביות. אופטימיות זהירה כשהתנאים מאפשרים, ניתן לבנות חברה ביחד. על זה מבוססת הדמוקרטיה.

“בהגדרה של טוב משותף שלי יש קודם כל הנחת יסוד אופטימית של שפע.... למשל במקום כל המושג של לחלק את העוגה בוא נגדיל אותה. אני חושב שהעוגה גדולה ממה שהיא נראית כי אני חושב שיש הרבה בזבז משאבים (אנרגיה) דווקא במאבקים ובאנרגיות שאנחנו לא משקיעים בבניה. אני חושב שטוב מצמיח ואנרגיות טובות יוצרות עוד פוטנציאל. יש לי צד של מיסטיקן ואני חושב שהעוגה נעשית יותר טוב כאשר אופים אותה בטוב.” - הרב אהרון לייבוויץ

אין אפשרות להפרדה בין תהליך ותוצר. העולם הערכי של הטוב המשותף טמון בתוך המפגש המכבד והאמפטי בין אנשים. הצעות למדיניות יהיו אז מבוססים על רעיון העומק של הדמוקרטיה - אפשרות של עולמות שונים להתחבר ולבנות עתיד משותף מושרש בתפיסת שותפות ולכן את הפשרות הנדרשות לחיות ביחד. (ראו המאמר “דמוקרטיה של טוב משותף”).

אנשי רשת שחרית שרואיינו

זינב אבו סויד: בוגרת העתודה הפוליטית 120

יעל גידניאן: מנהלת "120"

אפרת דוד: חברת מועצת טירת כרמל מטעם "כוח אחת"

ניר זוארץ: מארגן קהילתי - התנועה הירושלמית

הרב גבי כהן: חבר וועד מנהל בשחרית

עינת לוי: מנכ"לית התנועה הירושלמית

הרב אהרון ליבוביץ: יו"ר סיעת הירושלמים

נזיר מג'לי: ראש תחום חברה ערבית ועמית בכיר

פרופ' ניסים מזרחי: יו"ר הוועדה המייעצת

ד"ר עופר סיטבון: עמית בכיר ואחראי תחום "כלכה עם פנים אנושיות"

יניב קקון: מנהל המחלקה המקומית

גילי רעי: חברת ועד מנהל

אפרת שני שטרית: בוגרת העתודה הפוליטית 120